

Anton går inte till skolan

Kenth Hede våg

Barn och ungdomar som inte går till skolan i önskad omfattning är ett allt större problem idag. Det finns olika benämningar på dessa elever som t.ex. skolkare och hemmasittare. En utbredd tanke är att det är elever som har valt att sitta hemma istället för att gå till skolan. Är då eleven ensam bärare av problemet? Erfarenheten visar att det alltid finns många faktorer som samverkar och fokus behöver flyttas från den enskilde eleven som problembärare till kartläggning av alla bidragande faktorer. För att markera att detta är ett ansvar som delas av många har flera kommuner nu börjat använda begreppet "ELOF-ärende" som är en förkortning av Skolverkets benämning *Elever med Lång Ogiltig Frånvaro*. Många kommuner har idag en ELOF-plan som beskriver det aktiva arbetet kring elever med hög skolfrånvaro.

Är det så stora egenvinster med att vara ensam hemma när alla andra är i skolan? Det är svårt att se någon långsiktig egenvinst medan egenförlusten är uppenbar. Eleven får inte godkända betyg och blir inte behörig till vidare studier och kan få mycket svårt att komma in på arbetsmarknaden. Den sociala förlusten är också stor då kamrater, föräldrar och professionella ofta reagerar mycket negativt vilket kan leda till att elevens tilltro till den egna förmågan sviktar allt mer.

En väl fungerande skolgång är den största skyddsfaktorn för att det ska gå bra i livet (Socialstyrelsen 2010). Skolan är en arbetsplats för barn och ungdomar i många år och under deras mest utvecklingsbara tidsperiod i livet. Skolans uppdrag är att förmedla kunskaper, att ge social kompetens för att kunna fungera tillsammans med andra och att ge eleverna en grundläggande tro på den egna förmågan. För att skolan ska klara detta är det nödvändigt att eleverna upplever en hög känsla av sammanhang med stor begriplighet, hanterbarhet och meningsfullhet (Antonovsky 2005). Klarar skolan detta uppdrag för alla elever? Tyvärr upplever många barn och ungdomar att kraven är för höga och att kunskapsstressen och relationsstressen är alltför stor. Många elever har också svårt att förstå det meningsfulla med innehållet i undervisningen utöver att det handlar om att få bra betyg. När människor saknar känsla av sammanhang leder det till någon form av reaktion. Allt fler barn och ungdomar visar starka reaktioner som t.ex. verbalt och fysiskt utagerande, hög skolfrånvaro, depression, ät- och sömnrörningar och utmattning som kan härledas till bristande känsla av sammanhang. En undersökning från Stockholms universitet (Schraml 2013) visar att 30 % av ungdomarna i 16-årsåldern lider av klara stressymptom och 8 % av tydliga tecken på utmattning. Likaväl som skolan kan vara den största skyddsfaktorn så kan den vara den största riskfaktorn. Går det inte bra i skolan så är risken stor för senare misslyckanden i livet.

Det finns inget generellt svar på varför antalet elever med lång ogiltig frånvaro ökar. Det finns heller ingen generell metod som råder bot på problemet. En anledning som inte lyfts fram tillräckligt ofta är hög stress under lång tid som resulterat i utmattning. För vuxna med utmattningssymtom är en vanlig metod att arbetstid och innehåll i arbetet anpassas i en rehabiliteringsplan och det är väl känt att återhämtningen kommer att ta lång tid. Frågan är om det finns samma förståelse och sätt att arbeta när det gäller barn och ungdomar med utmattningssymtom?

Vad kan göras?

Generella stödinsatser fungerar sällan utan det måste ofta till ett helt nytt sätt att tänka och arbeta för att dessa elever ska få den utbildning de har rätt till. Grunden ligger i det unika hos just den här eleven och den förklaringsmodell till varför problem uppstått. Gedigna kartläggningar med information från personal, föräldrar och eleven själv ger förutsättningar för att hitta de rätta orsakerna till den stora skolfrånvaron.

Exempel:

Anton kommer från ett stabilt hem och har flera kamrater. Han har varit på många utvecklingssamtal under sin skoltid och alltid fått höra: *Anton jobbar bra och gör så gott han kan efter sina förutsättningar.*

Efter att ha fått sitt första terminsbetyg med få godkända betyg börjar Anton misströsta. Han får en plats i skolans särskilda undervisningsgrupp men känner sig inte alls hemma där. Han låser ofta in sig på toaletten för att slippa vara med de andra eleverna på rasterna. Någon större kartläggning görs inte. Föräldrarna försöker motivera Anton att gå till skolan men han får mer och mer frånvaro. Skolan skickar hem uppgifter så att han inte ska komma efter i studierna. Anton är genomsnittsbegåvad men har svårt med uppmärksamhet och fokus och han har stora svårigheter är att koppla ihop delar av skolkunskaperna till större helheter och sammanhang.

I början av skolår 9 får föräldrarna inte Anton att gå till skolan alls. Han ligger på sitt rum i källaren och tittar på och skrattar högt till samma avsnitt av TV-serien "Svensson Svensson" gång på gång. Han verkar inte vara deprimerad. Han börjar vända på dygnet och träffar sällan kamrater utom på Skype och på datorspelet Counter-Strikes spelsidor. Han vill inte träffa släktingar och kommer inte alltid upp till måltiderna. Han undviker helst nya situationer och kontakt med nya personer. Efter en tid växlar Anton snabbt mellan att fungera som vanligt till att inte fungera alls. Detta förbryllar hans föräldrar och andra inblandade. Hans pappa har väldigt svårt att acceptera att Anton bara ligger hemma och kräver att han ska ta tag i sin situation. Det blir en stor konflikt som slutar med att Anton springer barfota ut i skogen sent på kvällen mitt i november och vägrar att komma in.

Efter en tid möts skolans elevhälsoteam och föräldrarna för att tillsammans hitta strategier och en plan för Antons skolgång som resulterar i:

- En läkarundersökning görs där Anton bedöms vara mentalt utmattad efter att andra sjukdomstillstånd kunnat uteslutas.
- En regelbunden samtalskontakt med Anton etableras.
- En kartläggning av Antons styrkor och svårigheter görs på personal-, föräldra- och individnivå.
- Anton får konkreta förklaringsmodeller till sitt tillstånd.
- En balans skapas mellan aktiviteter, personer och platser som tar respektive ger energi för Anton.
- En grundstruktur i vardagen skapas ihop med Anton. Denna innehåller skolarbete, motion, samtalsstöd, kamratkontakter, personlig hygien, spel/filmtid mm.
- En helt ny skolplan tas fram i samråd med Anton och föräldrarna. Anton ska ha undervisning på deltid i Komvux lokaler. Ett ämne i taget med lärare som han har en bra relation till.
- Lärarna får handledning i visuellt stöd och sammanhangsstöd av skolans specialpedagog.
- Utvärdering sker efter 4 veckor.

Hur gick det?

Planen fick ändras och kompletteras efter varje utvärdering men Anton fick en mer begriplig, hanterbar och meningsfull vardag. Senare kom han in på en folkhögskola där mer intresseinriktade studier gjorde att Anton tyckte det var kul att plugga igen.

Det finns inte någon enkel metod utan det är hårt professionellt arbete som gäller!

Referenser

Antonovsky, Aaron (2005): Hälsans mysterium. Natur & Kultur, Stockholm

Socialstyrelsen (2010): Vinnerljung B, Berlin M & Hjern A (2010): Skolbetyg, utbildning och risker för ogynnsam utveckling hos barn. I Social Rapport, kap 7, s 227-266. Stockholm: Socialstyrelsen

Karin Schraml (2013): Chronic stress among adolescents: Contributing factors and associations with academic achievement. Stockholm: Stockholms Universitet

Artikelförfattaren **Kenth Hedevåg**, har lång bakgrund som pedagog i ett neuropsykiatriskt utredningsteam och som pedagogisk handledare i ett kommunalt stödteam. Han arbetar idag med utbildningar och föreläsningar och har ett nära samarbete med några skolor på grundskole- och gymnasienivå. Kenth har utarbetat Trippel-Kommunikation som är ett datorprogram för att utveckla kommunikation, samspel och föreställningsförmåga.